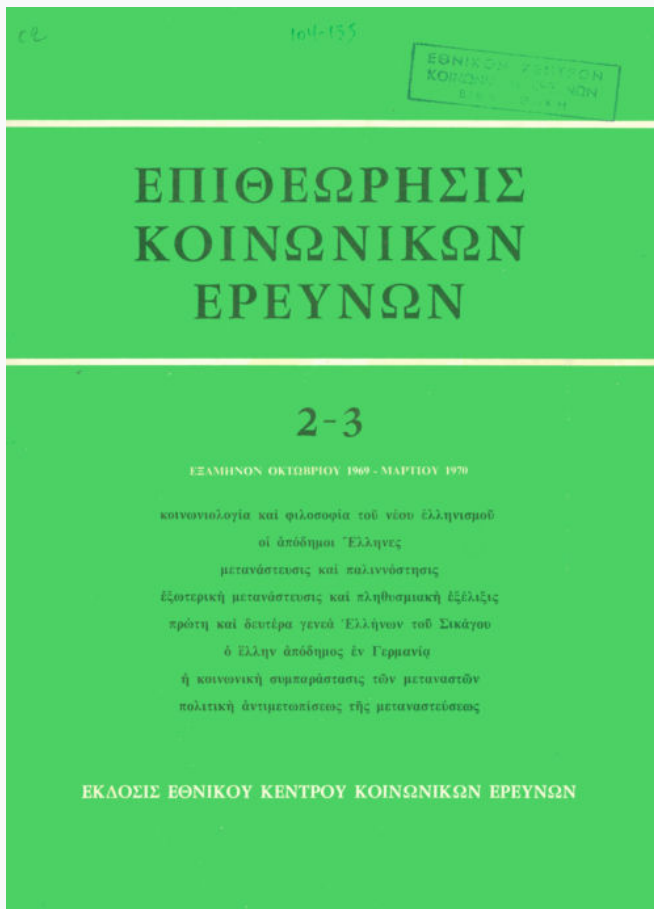

The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/grsr.400](https://doi.org/10.12681/grsr.400)

Copyright © 1970, Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Παπαδόπουλος Ν. Γ. (1970). Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα. *The Greek Review of Social Research*, 2, 142-143. <https://doi.org/10.12681/grsr.400>

Ο ΕΛΛΗΝ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

ύπό

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητού

‘Ο συγγραφέας διεξήγαγε την έρευνα κατά τās εν Γερμανία σπουδās του, τὸ έτος 1964. Τὸ θέμα υπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὁ διευθυντῆς τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτουτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Βόννης, καθηγητῆς κ. Hans Thomae.

Σκοπὸς τῆς ἐρεύνης ἦτο ἡ μελέτη: α) τὸν κινήτρων ἀποδημίας τὸν ἑλλῆνον ἐργαζὸν εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν, β) τὸν προβλήματῶν τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐργασίας ὡς καὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς τὸν.

Ἡ μέθοδος ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὑλικῶν ἦτο ἡ συνέντευξις βῆσει ἐρωτηματολογίου.

Τὰ πρόσωπα τῆς ἐρεύνης ἦσαν 30 ἐν ὄλῳ, ἡλικίας 18-50 ἐτῶν, ἐκ τὸν ὁποίων οἱ 19 25-35 ἐτῶν. Ἐξ αὐτῶν οἱ 19 ἦσαν ἐγγαμικοὶ καὶ οἱ 11 ἄγαμοι. Προῆρχοντο ἐξ ἄγροτικῶν κυρίως περιοχῶν (24) καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλείστον (21) γεωργοὶ καὶ χειρωνακτες. Ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν παιδείαν, οἱ 23 ἦσαν ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ Σχολείου, 4 Γυμν. συμπληρώσει ὀρισμέναις τάξεσι Γυμνασίου, 3 δὲ ἦσαν ἀπόφοιτοι αὐτοῦ. Ὁ χρόνος παραμονῆς αὐτῶν ἐπὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ἐκμαίνοστο ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς μέχρι τεσσάρων ἐτῶν.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης προέκυψαν ὀρισμέναι ἐνδιαφέροντα μαρτυρία, τās ὁποίας παραθέτομαι ἑξῆς ὡς ἑξῆς:

Κίνητρα ἀποδημίας

Διὰ τοὺς 27 ἐκ τὸν 30 (90%) τὰ κίνητρα ἀποδημίας ἦσαν οικονομικά. Αἱ ἐπιμέναι ἀπαντήσεις συνοψίζονται ἐν πολλοῖς τās ἀπαντήσεις καὶ τὸν ὑπολοίπων.

«Τὸν τελευταῖο χρόνο δὲν πῆραμε τίποτε ἀπ’ τῆς δουλειῆς μας. Αὐτὸ ἦταν μιὰ «μόρφη μὴ σκέφτηκα νὰ φύγω, ἀλλὰ» μόνον μιὰ ἀφορμὴ, καὶ δὲν ἦταν μόνον αὐτή. Τὰ χροῖα δὲν μοῦ δίνουν καμιά ἀσφάλεια, γιατί ἤθελα νὰ ζῶ καλύτερα, νὰ μὴ ζῶ μὴ νὰ κάνω κάτι ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴ «ζῶ ἀπ’ αὐτὰ πού πῆρα ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Ἦθελα νὰ καλύτεροῦν τὴ ζωὴ μου, νὰ μὴ μείνω γεωργός, γιατί ὁ γεωργός «εἶναι τὸ τελευταῖο ἐπάγγελμα γιὰ μᾶς ἐκεῖ, ὁ ἀργότερος δὲν ἔχει καμιά ἀξία στὴν κοινότητα.»

«Σκέφτηκα, ὅσο ἔχω χρέη στὴν τράπεζα, θάταν καλὸ νὰ μὴ περιμένω εὐφροσύνη, γιὰ νὰ πάω χρήματα, ἀλλὰ νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ μπορῶ γρηγορότερα νὰ τὰ ἐξοικονομήσω.»

«Ἀκουγὰ ἀπὸ ἄλλους, ὅτι στὴ Γερμανία κερδίζουν πολλὰ χρήματα, καὶ σκέφτηκα καλὸ θάταν νὰ πάω καὶ ἐγώ. Δὲν εἶχα τίποτε συγκεκριμένο στὸ μυαλό μου,

»Σκέφτηκα μόνο, ἂν θὰ κέρδιζα, κάτι θὰ «μποροῦσα νὰ κάω, ν’ ἀγοράσω ἕνα φορτηγὸ καὶ νὰ κάω μεταφορὴ, μιὰ πού ἦμουν στὸ στρατὸ ὁδηγός.»

«Τὸν τελευταῖο χρόνο, ἦταν ἄρρωστη ἡ γυναίκα μου, δανείστηκα χρήματα καὶ ἀπὸ ὅσα πῆρα ἀπ’ τὰ σιτάρια δὲν μπόρεσα νὰ τὰ ἐπιστρέψω, κι ἂν θὰ τ’ ἄφωνα γιὰ ἀργότερα, θὰ αἰζάνονταν οἱ τόκοι. Ἐγὼ ἄπὸ τὸ σκέφτηκα ὅτι καλὸ θάταν νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ κερδίσω περισσότερα χρήματα καὶ ἔτσι ν’ ἀντιπεξέλθω στὶς δὲσκολίες.»

Οἱ λοιποὶ 3 (10%) ἐκ τὸν ἀνωτέρω 30 ἀναφέρουν ὡς κίνητρα ἀποδημίας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀλλάξουν τρόπον ζωῆς, τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τὸν, ὡς καὶ ἄλλους δευτερευόντας, καθαρὰς προσωπικοῦς λόγους:

«Πολλὰ χρήματα δὲν εἶχα, ἀλλὰ οὐτε καὶ μεγάλες ἀνάγκες, πάντοτε εἶχα μελετῶν τὸ ἐπὶ. Σκέφτηκα ὅμως ν’ ἀλλάξω τὴ δουλειὰ τοῦ μαραγκοῦ καὶ τοῦ γεωργοῦ μὲ μιὰ καλύτερη. Ἦθελα ἐπίσης σὰν νέος νὰ δῶ κάτι, νὰ μάθω κάτι καὶ νὰ διασκεδάσω. Ὅπως ὅλοι οἱ νέοι, εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν περιέργεια καὶ ἤθελα νὰ ζῆσω κάτι διαφορετικὸ ἀπ’ ὅτι στὸ χωριό μου.»

«Ἡ κυριώτερη αἰτία πού μ’ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ νὰ φύγω ἦταν τὸ ὅτι ἤθελα νὰ «δῶ καὶ ἐγὼ κάτι. Σκέφτηκα, εἶμαι ἐλεύθερος ἀκόμη καὶ μπορῶ νὰ ταξιδέψω στὴ Γερμανία καὶ νὰ δῶ πὼς εἶναι ἐκεῖ. Φυσικά, τὸ ὅτι θὰ κέρδιζα χρήματα, ἦταν ἐπίσης μιὰ αἰτία, ἀλλὰ μὴ ἐνδιέφερε νὰ κερδίσω τόσα, ὅσα θὰ χρειαζόμουνα γιὰ τὸ ταξίδι καὶ γιὰ τὰ ἐξόδα στὴ Γερμανία, ὅσο θὰ ἔμενα ἐκεῖ.»

«Ἦθελα νὰ δῶ τὴ Γερμανία, πού εἶναι τὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης· τόσα πολλὰ λένε γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ζωὴν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἤθελα νὰ τὴν γνωρίσω. Ἦ περιπέτεια, τὸ νὰ δῶ κάτι νέο, κάτι ἄγνωστο, νὰ γνωρίσω ἄλλες χῶρες καὶ ἀνθρώπους μὲ ἵπνακινῶσε πάντοτε, γιατί μοῦ ἀρέσει ἐνὰ ζῶ μὲ περιπέτεια... Ἐνας ἀνθρώπος χωρὶς περιέργεια, χωρὶς περιπέτεια, εἶναι ὁπως ἕνα ζῶ, πᾶ μὲνα.»

«Ἦθελα κάπως νὰ φύγω, νὰ πάω νὰ γνωρίσω μιὰ ἄλλη ζωὴ, νὰ διακόψω τὸ «δεσμὸ μου μὲ τὸ κορίτσι καὶ νὰ ζῆχω... Νὰ ἀγοράσω ἕνα αὐτοκίνητο...»

«Ἐγὼ ἐπίσης μιὰ σκέψη γιὰ σπουδές.»

«Ἦρθα στὴ Γερμανία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ζεφύγω ἀπ’ αὐτὴ τὴν κατῆσται (=συνεχεῖς ἐριδές μὲ τὸν πα-

τέρα). Ἔπειτα, γιὰ νὰ μάθω κάτι ἀπὸ μηχανές, νὰ διορθῶν αὐτοκίνητα, κτλ., πού μὴ χρειαζόμην γιὰ τὴ δουλειὰ μου.»

»Ἔφερα ὅτι κάτι τέτοια τὰ μαθαίνει κανεὶς ἐδῶ κατὰ τὸν πῶ εὐκόλο τρόπο.»

Προβλήματα ἐκ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς

Ταῦτα ὀφείλονται, κατὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὰ παρίσματα τῆς ἐρεύνης του, εἰς δυσχερείας τās ὁποίας ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀποδῆμοι ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσης, τὸσον εἰς τὴν ἐργασίαν τὸν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐπικοινωνίαν τὸν μετὰ τὸν γηγενῶν, εἰς τās κλιματολογικὰς συνθήκας, τās συνθηκὰς ἐργασίας καὶ τὸν διαφορετικὸν ἐν γένει τρόπον ζωῆς. Καθίστανται δὲ αἱ δυσχερείαι αὐταὶ εἰς ἐντονότεραι λόγῳ τὸν ὑψηλὸν προσδοκίῶν τὸν μεταναστῶν περὶ τῆς ζωῆς, τὸν ἄμοισθῶν, ὡς καὶ τὸν συνθηκῶν ἐργασίας ἐν Γερμανίᾳ, καὶ αἱ ὁποῖα, ὡς εἶναι φυσικόν, διαπεύδονται, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τὸν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Μὲ τὴ γλώσσα ἐνῶσα τὴν πρώτη μεγάλη ἀπογοητεῖσαι. Κανεὶς δὲν ἂν ἀντιπῆκε νὰ σιωπήσω, ἀλλὰ ἐγὼ ἦμουν ἀναγκασμένος νὰ σιωπῶ.»

«Ὅταν φτάσαμε στὸ σταθμὸ, εἶδα ὅτι ὀρισκοῦσαν σὲ ἕνα τελείως ἄγνωστο κῶσμο. Δὲν ἔξεραμ κἀν πῶ βρισκομασταν. Εἶχαμ τὸ συναισθημα σὰν νὰ πέσομαι ἀπ’ τὸν οὐρανόν. Ὅλοι σχεδόν ἔλεγον ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν εἰς ἐπιστροφήμας ἀμέσως, μὲ τὸ ἐπόμενο τρεῖνον. Δὲν μποροῦσαμε νὰ μιλήσωμε. Τὸ ξέραμε, βέβαια, ὅτι δὲ μὴ μποροῦσαμε νὰ συνηνοουεθα, ἀλλὰ ἄλλο νὰ τὸ σκέπτεται κανεὶς καὶ ἄλλο νὰ τὸ ζῆ στὴν «πραγματικότητα.»

«Ἦμουν σὰν νὰ βρισκοῦμαι σ’ ἕνα «χῶς. Ἐνῶσα σὰν μιὰ μηχανή, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ μιλῶ, χωρὶς νὰ ξέρω πὼς ἐπρεπε νὰ συμπεριφέρωμαι, τι περιμένα ἀπὸ μὲνα, τι ἔλεγαμ σὲ μὲνα... Εἶχα χάσει τὸν ἐαυτὸ μου...»

«Τὸ κλίμα γενικά, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας, μὲ στενοχώρησε πολύ, καὶ μάλιστα μοῦ «πέφτει σὰν βῆρος ἀκόμη τώρα αὐτὴ ἡ «ὄμιχλη, αὐτὴ ἡ σκοτεινία...»

«Ἐνῶσα σὰν κάτι νὰ μοῦ ἔλειπε, ἴσως «έκειναι ἡ καθαρότητα τῆς δικῆς μας ἀποστροφῆς, ἐκεῖνη ἡ ἡρεμία.»

«Καὶ μὲ τὴ δουλειὰ ἀπογοητεύτηκα, γιὰ τὸ ἀνακατέματα μὲ τὰ ὑλικά τοῦ «οτιμένου καὶ ὅλα αὐτὰ μᾶς μάσαν τὰ «δῶχτυλα. Ἦμωσαν σὲ ἄλλες δουλειές «συναισθημένο καὶ γι’ αὐτὸ μᾶς ἦταν δυσκοῦλη στὴν ἀρχὴ. Μᾶς διηγοῦνταν στὴν «Ἑλλάδα, ὅτι οἱ δουλειές στὴ Γερμανία εἶναι πολὺ εὐκόλες: Ἰατῆς ἕνα κομπὶ καὶ ἐργάζονται οἱ μηχανές, καὶ ἄλλα. Ἦ ἄλλα ἀμέσως διαπιστώσει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦταν παραμύθια. Μᾶς τὰ διηγοῦνταν αὐτὰ γιὰ νὰ μᾶς κάνουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶδαν καὶ ἔζησαν πολλὰ καὶ εἶναι σπουδαῖοι. Αὐτοὶ πού ἔρχονταν μὲ ἀδεια μᾶς δὲ ἔλεγαμ αὐτὰ, καὶ ἄλλοι πάλι μᾶς εἶδον ὅχι ἀκριβῆς πληροφορίες γιὰ τῆς «δουλειῆς στὴ Γερμανία.»

«Βρῆκα διαφορετικὴς ἀπ’ ὅτι περιμένα,

»καί ἀπ' ὅτι ἔλεγαν ἄλλοι καὶ οἱ ὑπεύθυνοι στὴν Ἀθήνα, τίς δουλειές. Οἱ πιὸ πολλὰ εἶναι δύσκολοι καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παίρνοντας πολλὰ. Ἡ δική μου δουλειὰ εἶναι βαριά καὶ λεπτή δουλειά, πρέπει νὰ δουλεύει κανεὶς ἐκεῖ με προσοχή. Ἄν μου τὰ εἶχε ἐξηγήσει κανεὶς ὅλα αὐτὰ ἀκριβῶς, ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ ἔρχομαι με κανένα τρόπο. Τὸ νὰ γυρίσω πίσω τώρα δὲν εἶναι εὐκόλο, γιατί εἶμαι τώρα ἐδῶ καὶ μάλιστα ἀφοῦ ζῶδεμα τόσα χρήματα δέκα μέρες στὴν Ἀθήνα.»

«Συνὰ μου μιλῶν σὰν νὰ μὴν μπορῶ νὰ κάμω τίποτε, σὰν νὰ μὴν ξέρω τίποτε, καὶ προσπαθῶν νὰ με κάμουν νὰ πιστέψω ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶμαι εὐχαριστήμενος πρὸς βρῆκα ἐργασίας. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἐτσι, μοῦ δίνουν ἐργασία ὄχι γιὰ νὰ μοῦ ὀδονουν χρήματα, ἀλλὰ γιατί χρειαζόταν ἐργάτες.»

«Περιμένα, ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ εἶναι ἐδῶ πραγματικά πολιτισμένοι, καὶ ὅτι σὲ μᾶς σὰν ξένους θὰ εἰδείξαν περισσότερη κατανόηση καὶ φιλικότητα. Ἀλλὰ αὐτοὶ μὰς ἐβλεπαν καὶ νομίζαν πὼς τὸ νὰ ἐρθῶμε ἐδῶ σημαίνει ἰσὲν εἶναι σὸ σπῆτι τίποτε νὰ κάνουμε, ὅτι ἤμισταν πεινασμένοι καὶ γι' αὐτὸ ἤμισταν ὑποχρεωμένοι νὰ φερόμαστε ὅπως τὸ ἤθελαν αὐτοί. Φυσικά στὸ ἐργαστήριο καὶ στὴν πόλι, τὸ βλέπει κανεὶς αὐτὸ, δὲ χρειάζεται νὰ ξέρη κανεὶς νὰ μιλά γιὰ τὸ κατὰβη. Ἦθελα νὰ ἀλλάξω τὴν πρῶτή θέσι πρὸς μὸς ἔδωσαν τὴν δουλειά, ἀλλὰ με ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ με δέστελαν πάλι πίσω, 'στὴν πατρίδα σου, ὅπου δὲν ἔχεις καμιά δουλειά.' Ὅταν ὀ ἴδιος μετὰ ζήτησα τὰ χάρτια μου καὶ ἤθελα νὰ φύγω, μὸς δέωσαν μὴ νὰ θέσι.»

«Διαφορετικά ἀπ' ὅτι φανταζομένου ἦταν ἡ ἐργασία, δηλαδὴ τὸ εἶδος τῆς δουλειᾶς καὶ τὸ σύστημα' μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ συνηθίσω, γιατί μὴ τέτοια ζωὴ εἶναι μοῦ ἴδιον, ὅλα γίνονται ρουτίνα καὶ λείπει ἡ ἀνεξαρτησία. Ὅλα βρίσκονται σὲ μὴ σκοπιμότητα καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως καλὸ, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους, γιατί ἐδῶ πρέπει νὰ ζῆ κανεὶς μὴ μὴχανῆ, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἐλευθερία ὅπως τῆ θέλει. Ὅλα εἶναι σὰν νὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ ἕναν ἄξονα καὶ ἂν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸ ρυθμὸ, δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσῃ. Αὐτὸ συμβαίνει στὴ δουλειά καὶ γενικά στὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας, καὶ τὸ νὰ συνηθίσω σ' αὐτὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο.»

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας, ἐπειδὴ ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας εἶναι σαφῶς ὑψηλότερῃ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑλληνικά ἡμερομισθία, σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν ἑλλήνων ἀποδημῶν κατορθῶνουν νὰ προσαρμωθῶν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ἐθνικὴν τὸν συνειδητὴν καὶ νὰ ἀφομοιωθῶν, ὡς συμβαίνει με ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ὅμως ἀδυνατοῦ νὰ προσαρμωθῶν, με ἀπέτελεσμα νὰ ἐμφανίζων δυσμενεῖς ψυχικὰς ἀντιδράσεις, ἐκδηλούμενας βασικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν νοσταλγίας:

«Ἐδῶ ἔχω πολλές δυσκολίες, ὅλα μόνος μου, ὑπεύθυνος ὁ ἴδιος γιὰ ὅλα. Στὸ σπῆτι ὁ πατέρας μου με συμβούλευε γιὰ ὅλα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐδῶ φυσικά καλὴ-τερη ἀπ' ὅτι στὸ χωριό μου, ἀλλὰ τώρα, ἐπειδὴ εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ, δὲν εἶναι γιὰ μένα καλύτερα. Καλύτερα εἶναι μόνον ἐπειδὴ ἔχω σίγουρη δουλειά καὶ τὴ σιγουριά ἰσὲν κερδοῦς λεπτὰ. Καλύτερα φυσικά ἀπ' ὅτι στὴν Ἑλλάδα, γιατί μπορῶ νὰ μαζέψω χρήματα, ἀλλὰ μόνον ἂν μαγειρεύω ὁ ἴδιος καὶ πλένω. Εἶδα ἐπίσης πολλὰ, πράγμα πρὸ ἄλλως δὲ θάταν δυνατό. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μείνω πολὺ χρόνον ἐτσι ὁστὴν κατὰσται αὐτή.»

«Γιὰ μένα ἦταν καλύτερα στὸ χωριό μου. Εἶχα βέβαια οικονομικὰς ἀνεχίας, ἀλλὰ θέλω ν' ἀνανεώω καθαρὸ ἀέρα καὶ νὰ πίνω καλὸ νερὸ. Ἦρθα ἐδῶ γιὰ λόγους, καὶ ἂν ἀκόμη φέρω τὴν οἰκογένειάν μου δὲν θὰ μείνω πολὺ, γιατί δὲν μπορῶ ἀρσίει ἐδῶ ἡ ζωὴ. Ἐγὼ συνήθισαι στὴ ἄλλη ζωὴ, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω ὅλα σὸ σπῆτι καὶ ν' ἀρχίσω ἐδῶ μὴ νέα ζωὴ. Ἐγὼ ἔκει μὴ οἰκογένεια, με τὴν ὁποία ἔχω ἀρσίει μὴ ἄλλη ζωὴ. Ἐκεῖ ἐπρεπε τρεῖς μῆνας νὰ ἐργάζομαι μέρα καὶ νύχτα στὰ κατὰ καὶ μετὰ δὲν εἶχα σχεδὸν δουλειά. Ἐδῶ δουλεύω κανονικά, σύμφωνα με ὀρισμὸν χρόνον. Ξέρω ὅτι κερδοῦς περισσότερα ἂν δουλεύω πιὸ πολὺ χρόνον. Αὐτὸ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ ἐγὼ συνηθίσαι ἀλλιως καὶ ἔχω ἐρθῆ μόνον γιὰ ἕνα χρόνον ἐδῶ. Ὅπως ζῶ τώρα ἐδῶ δὲν εἶναι καλύτερη γιὰ μένα ἡ ζωὴ ἐδῶ. Τὸ νὰ φέρω τὴν οἰκογένειάν μου ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατό, οὔτε καὶ θέλω. Γιὰ μένα εἶναι τώρα ἐδῶ ἕνα διάστημα πρὸς τὸ πνερνῶ, γιὰ νὰ μὴ πορεύω νὰ καλυτερένω τὴ ζωὴ μου καὶ τὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας μου. Τὸ ὅτι βρίσκομαι μακριά ἀπ' τὴν οἰκογένειάν τὸ θεωρῶ πολὺ πολὺ ἄσχημο. Μὲ τὰ χρήματα εἶμαι εὐχαριστήμενος, συγκέντρωσα 8.000 μάρκα σὲ 14 μῆνας, ἀλλὰ μαγειρεύω μόνος μου καὶ δὲν πάω σὲ καμιά ἀνεπισκέδασι. Μόνον δουλειά, φαγητὸ καὶ ὕπνο. Οἰκονομικά ἦταν καλὰ γιὰ μένα, ἀλλὰ ἄλλιως ψυχικά γιὰ μένα καὶ τὴν οἰκογένειάν, ἄσχημα. Ἡ γυναικὰ μου καὶ τὸ παιδί μόνον, ἐγὼ τὸ ἴδιο. Θὰ ἔλεγα, ὅτι καλύτερα θάταν νὰ μὴ εἶχα ἔρβει, κι ὡς κερδοῦς λιγότερα χρήματα.»

«Ἀπ' τὴ μὴ πλευρὰ τὸ βρίσκω καλὸ, πρὸς εἶμαι ἐδῶ, ἐπειδὴ δουλεύω ἕνα χρόνον καὶ βιάζομαι περισσότερα ἀπ' ὅτι σπῆτι. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι πολὺ στενώχωρα γιὰ μένα, γιατί εἶμαι μόνος μου ἐδῶ καὶ ἡ γυναικὰ μου ἐκεῖ μόνη τῆς, εἶμαι μακριά ἀπ' τὴν οἰκογένειάν, μακριά ἀπὸ φίλους καὶ γνωστούς, εἶμαι σὲ μὴ ξενίαν χώρα. Δὲν ξέρω τί μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ μὴ στενωχωρέμαι, εἶναι ἀναπόφευκτὸ τὴ δικὴ μου θέσι.»

«Ὡφέλιμο ἦταν πρὸς ἦρθα, γιατί κερδοῦς τὸ μῆνα ἕνα ὀρισμὸν ποσόν. Μέχρι τῶρα πορεύομαι νὰ βάζω στὴν πάντα τὸ μῆνα 300 μάρκα. Στὴν ἀρχὴ ἔπαιρνα πολὺ λίγα καὶ γι' αὐτὸ δὲν γύρισα ἀμέσως πίσω στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ δὲν εἶχα χρήματα. Μετὰ ἄρχισα νὰ παίρνω πιὸ πολλὰ,

δουλεύομαι με Akkord, καὶ γι' αὐτὸ καὶ εἶμαι ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ χρήματα τὰ κερδοῦς με βαριά δουλειά. Ἀπ' ἄλλη ὀπου πάλι ἦταν ἄσχημο γιὰ μένα, γιατί μὸς «κακοκαινεῖται πάντοτε ἐδῶ, νιώθω μοναχία, καὶ ἡ ζωὴ μου ἐδῶ μὸς φερνει μὴ ψυχική ἐρήμισα.»

«Στὸ σπῆτι κυβερνοῦσα ἐγὼ ὅπως ἤθελα τὴ ζωὴ μου, ἦμουν σὲ γνωστὸ περιβάλλον, ἡ γλώσσα, τὰ ἦθη, οἱ γιορτές, γνωστὸς τρόπος στὴ ζωὴ, ἐκκλησία. Ἐδῶ νῆμαι ἕνας ξένος μετὰ ξένων καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ κάποιον με τὸν ὁποῖον νὰ ταυρίζομαι. Καὶ οἱ πατριώτες πρὸς συναντῶ ἐδῶ, δὲν ξέρω τὴ εἶδος ἀνθρώπων εἶναι. Ἐκτός αὐτοῦ, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς βρῆ καὶ εὐκόλα, ἂν μὴν στὸ ἄλλο ἄκρο τῆς πόλεως. Ἄν καὶ εἶχα στὴν Ἑλλάδα λιγότερα χρήματα, περνοῦσα πολὺ πὸ εὐχάριστα ἀπ' ὅτι ἐδῶ. Ἐδῶ ζῶ μόνος μου, ἀπομονωμένος ἀνάμεσα σὲ τόσους ἀνθρώπους.»

Τὰ προβλήματα τῶν ἀποδημῶν ὀξύνονται ἐπι περισσότερον καὶ ἐκ τὸ γεγονότος ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν καθιστῶν προβληματικὴν τὴν κατὰσται τὸν οἰκείον τὸν, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῶν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Ἡ γυναικὰ μου εἶναι ἐπίσης μόνη τῆς, καὶ σῆτι στενωχωρεῖται ὅπως κι ἐγὼ, ὅπως μὸς γράφει. Εἶναι ὑπεύθυνη τώρα καὶ γιὰ τὴ δουλειά με φροντίτῃ, ἔχει πιὸ πολλές σκοτούρες, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν. Δὲν μπορῶ ὅμως ἐγὼ νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα, γιατί δὲν μάρκα ἀκόμη ἀρκετὰ χρήματα. Ἐχει δυσκολίες καὶ τὰ παιδιά καὶ αὐτὸ με στενωχωρεῖ πολὺ. Εἶναι εὐχάριστο πρὸς τὴν βοήθειαν οἱ γονεῖς μου. Κάνουν ὄλοι μαζί τὴ δουλειά σὸ σπῆτι πρὸς μόνον. Εἶχα πείσει τότε ἐγὼ τὰς ζωόφρασι καὶ πρέπει ἡ γυναικὰ μου νὰ τὰ φροντίτῃ καὶ νὰ τὰ θέρισῃ.»

«Ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ φέρω τὴ γυναικὰ μου ἐδῶ, μὸς γράφει κι αὐτὴ νὰ ἐπιστρέψω. Μετὰ περιμένουμε τώρα καὶ παιδί, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἕνας λόγος γιὰ νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλὰ πολὺν καιρὸ πάλι δὲν θὰ ἔμεινα.»

«Τὰ παιδιά μου εἶναι ἐπὶ ἡλικία πρὸς πρέπει σὰν πατέρας νῆμαι ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς δῶσω μὴ καλὴ ἀγωγή. Δὲν ἦταν καλὸ γιὰ τὴν οἰκογένειάν μου νῆμαι ἡ γυναικὰ μου μόνη τῆς με τέτοια παιδιά καὶ ἐγὼ σὰν πατέρας ν' ἀπουσιάζω, γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ μείνω πιὸ πολὺ τώρα πάλι. Θέλω νὰ ξέρω τὸ κάθε τὴ πρὸς συμβαίνει στὴν οἰκογένειάν μου ἀμέσως, γιὰ νὰ κανονίσω κατὰ τὸν καλύτερον τρόπο καὶ τὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας μου. Καὶ αὐτὰ μπορῶ νὰ τὰ κάνω, μόνον ἂν εἶμαι ἐκεῖ.»

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὴν καλύτεραν ὀργανισμὸν τῆς ἀποδημίας, ἐπι τῆ βῆσει καὶ τὸν ὑπὸ τῶν ἀποδημῶν γενομένων πρὸς τῶσων. Οὗτω θὰ ἤρξαντο αἰ διυνάμει νὰ προκύψουν ἐξ ἀπὸ τῆς ὀφελείας τῶσων διὰ τοὺς ἀποδημῶς ὡς ἄτομα, ὄσων καὶ διὰ τὴν Χώραν.